

## 6. KONIEC STALIZNIMU – NOTATKA

---

### 1. ZSRR po II wojnie światowej 1945 – 1953

- a) Józef Stalin umocnił swoją pozycję w kraju i na arenie międzynarodowej
- do rządu wprowadził Andrieja Żdanowa – żdanowszczyzna – powojenna polityka wewnętrzna w ZSRR, którą charakteryzują represje wobec społeczeństwa,
  - w republikach kierownicze stanowiska obsadził Rosjanami by je bardziej związać z Moskwą,
  - w całym państwie język rosyjski uznano za urzędowy – nastąpiła rusyfikacja republik.
- b) Stalin powrócił do polityki represji wobec społeczeństwa. **Represje dotknęły:**
- repatriantów / radzieckich jeńców wojennych,
  - Żydów,
  - ludzi podejrzanych o działalność szpiegowską lub spiskową.
- c) na Ukrainie wybuchła kolejna klęska głodu, podczas której zmarło ok. 1 mln ludzi.
- d) w 1952 r. zmieniono nazwę partii z WKP(b) na **KPZR – Komunistyczna Partia Związku Radzieckiego**.
- e) 5.03.1953 – śmierć Stalina.

### 2. ZSRR 1953 – 1956 - walka o władzę po śmierci Stalina

- a) rywalizacja o władzę między: Nikitą Chruszczowem, Ławrentijem Berią, Gieorgijem Malenkowem, Nikołajem Bułganinem.
- b) I sekretarzem KPZR został Nikita Chruszczow.

### 3. Rządy Chruszczowa

- a) **odwilż** – okres od śmierci Stalina w 1953 r., który charakteryzował się odejściem od kultu jednostki i odejściem od polityki represji. Cechy:
- 1955 r. – w ZSRR ogłoszono amnestię i wypuszczono z łagrów i więzień setki tysięcy ludzi,
  - poprawa poziomu życia dzięki zwiększeniu nakładów na przemysł lekki i spożywczy,
  - inwestowanie w rozwój rolnictwa
- b) **XX Zjazd KPZR 1956 r.** – Chruszczow wygłosił tajny referat, w którym dokonał krytyki rządów Stalina:
- potępił kult jednostki,
  - potępił nadużywanie pojęcia „wróg ludu” wobec członków partii, którzy niesłusznie zostali skazani w sfiingowanych procesach politycznych,
  - potępił zabójstwo Michaiła Tuchaczewskiego i tysięcy innych ofiar,
  - potępił deportacje całych narodów podczas II wojny światowej,
  - zanegował zerwanie stosunków z Jugosławią.

Mimo, że referat był tajny tezy w nim zawarte szybko zostały upowszechnione, co przyczyniło się do destalinizacji państw bloku wschodniego.

### 4. Polityka zagraniczna ZSRR

#### a) 1955 r. – utworzenie Układu Warszawskiego

- **przyczyny** – wstąpienie RFN do NATO. W odpowiedzi powstała „deklaracja bukareszteńska” – protest wobec militaryzacji RFN
- **14.05.1955 podpisanie traktatu powołującego Układ Warszawski**
  - traktat podpisały państwa bloku wschodniego i ZSRR, choć w latach 60-ych z tego sojuszu wojskowego wystąpiła Albania,

- oficjalnie Układ Warszawski powstał jako obrona przed możliwą agresją państw NATO. Nieoficjalnie państwa członkowskie przygotowywały się do działań ofensywnych przeciwko państwom zachodnim,
- uregulowano kwestie związane z pobytem wojsk radzieckich na terenie państw członkowskich; ich pobyt został usankcjonowany,
- skutkiem podpisania tego traktatu było wymuszenie ściślejszej współpracy z ZSRR państw członkowskich

#### **d) polityka zagraniczna – odprężenie 1956 – 1960**

- cele – ustabilizowanie stosunków z USA by móc ograniczyć zbrojenia i uwolnione w ten sposób środki przekazać na cele cywilne i polepszenie bytu obywateli,
- polityka pod hasłem „**pokojowego współistnienia**”
- realizacja :
  - zakończenie konfliktu koreańskiego,
  - porozumienie z Josipem Broz Titą
  - uwolniono niemieckich jeńców wojennych i pozwolono im wrócić do domu,
  - w 1955 r. ZSRR zawarł traktat pokojowy z Austrią, która zgodziła się na wieczystą neutralność, w zamian za wycofanie się wojsk radzieckich z jej terytorium

**e) powrót do polityki wrogości.** Polityka odprężenia skończyła się wraz z zestrzeleniem amerykańskiego samolotu U-2 w maju 1960 r.

#### **5. Jugosławia**

- a) podczas II wojny światowej na terenie Jugosławii działała największa armia partyzancka, którą dowodził komunista Josip Broz Tito,
- b) po wojnie w Jugosławii władze przejęli komuniści. Na przełomie lat 40-ych i 50-ych Jugosławia zerwała stosunki z ZSRR gdyż nie zgodziła się na przyjęcie radzieckiego modelu rządzenia,
- c) Jugosławia była jedynym krajem komunistycznym, który nawiązał współpracę z państwami zachodnimi, otrzymał wsparcie finansowe i militarne,
- d) stosunki jugosłowiańsko – radzieckie wznowiono za Chruszczowa.

#### **6. Wydarzenia na Węgrzech w 1956 r.**

- a) po śmierci Stalina w **1953 r. premierem został Imre Nagy**
  - liberalizacja polityki,
  - ograniczenie represji,
  - przestawienie gospodarki na zwiększenie produkcji dóbr konsumpcyjnych
- b) 1955 r. - zatrzymanie reform przez I sekretarza Mátyása Rákosiego. Imre Nagy został usunięty z partii i pozbawiony stanowisk państwowych.
- c) 1956 r. – pod wpływem tajnego referatu Chruszczowa na Węgrzech rozpoczął się proces destalinizacji i demokratyzacji
  - lipiec - odsunięto od władzy Mátyása Rákosiego
  - pojawiły się żądania:
    - przywrócenia dawnej symboliki narodowej, którą zastąpiono w okresie stalinowskim symboliką komunistyczną,
    - przywrócenia wolności słowa,
    - rewizji wyroków wydanych w procesach politycznych w okresie stalinizmu,
    - bliższych związków z Jugosławią,
    - równości w stosunkach z ZSRR,
    - wycofania się Armii Czerwonej z terytorium Węgier,

- wolnych wyborów do parlamentu,
- reform gospodarczych

#### **d) wydarzenia październikowe 1956 r. na Węgrzech**

- 23.10.1956 r. – początek demonstracji w Budapeszcie. Rozpoczęła się ona pod pomnikiem Józefa Bema. Przekształciła się ona w walki z siłami bezpieczeństwa. Zginęli ludzie.
- 23/24.10.1956 r. i ponownie powierzono funkcję premiera Imre Nagy,
- **24 – 28.10.1956 r. – powstanie węgierskie.** Protesty spowodowały interwencję wojsk radzieckich. Czołgi radz. wjechały do Budapesztu inicjując otwarte powstanie Węgrów. Część oddziałów węgierskich poparła powstańców. Dowodził nimi **płk Pal Maleter**. Nagy wynegocjował wycofanie się wojsk radz. z Budapesztu.
- **zezwolono na działalność partii politycznych**
- **utworzono rząd koalicyjny, który 1.11. ogłosił :**
  - wystąpienie Węgier z Układu Warszawskiego,
  - zwrócił się do ONZ by zgodziły się na neutralność Węgier,
  - przywrócenie ustroju demokratycznego
- Władze radzieckie aresztowały delegację rządu węgierskiego i powołały nowy rząd z **Janošem Kadarem** na czele,
- **4.11. rozpoczęła się druga interwencja wojsk radzieckich**, która mimo oporu Węgrów zakończyła się przejściem kontroli nad krajem przez komunistów. Państwa zachodnie nie udzieliły powstańcom węgierskim pomocy.

#### **e) skutki**

- Węgry opuściło ponad 200 tys. ludzi,
- aresztowano i skazano kilka tysięcy ludzi,
- Imre Nagy został aresztowany i skazany na karę śmierci. Wyrok wykonano,
- Węgry powróciły na drogę komunizmu.